

FM: Deviņos mēnešos kopbudžetā deficīta līmenis augstāks nekā pērn

Publicēts: 27.10.2021.

[Jaunumi](#)

[Tautsaimniecības analīze](#)

Šā gada deviņos mēnešos konsolidētajā kopbudžetā izdevumi ievērojami pārsniedza ieņēmumus, tādējādi deficīts sasniedza 0,74 miljardus eiro, kas ir par 0,57 miljardiem vairāk nekā pērn attiecīgajā periodā. Kopbudžeta ieņēmumi pārskata periodā palielinājušies par 0,97 miljardiem eiro jeb 11,5% un veido 9,39 miljardus eiro, bet izdevumi kāpuši par 1,54 miljardiem eiro jeb 17,9% un sasniedz 10,13 miljardus eiro. Izdevumu nozīmīgais pieaugums skaidrojams ar valdības apstiprinātā atbalsta Covid-19 seku mazināšanai izmaksu. Izdevumi Covid-19 seku mazināšanai pamatā tiek finansēti no valsts pamatbudžeta, līdz ar to tajā veidojies augsts deficīta līmenis 0,84 miljardu eiro apmērā, kamēr pārējos budžeta līmeņos bijis pārpalikums.

Kopbudžeta nodokļu ieņēmumi trijos ceturkšņos veido 7,03 miljardus eiro, kas bija par 470 miljoniem eiro jeb 7,2% vairāk nekā pērn attiecīgajā periodā. Jāatzīmē, ka šā gada pirmajā ceturksnī nodokļu ieņēmumi Covid-19 ierobežojumu iespaidā nesasniedza 2020. gada pirmā ceturkšņa līmeni, bet otrajā un trešajā ceturksnī uzrādīja attiecīgi 18,9% un 11,2% pieaugumu pret iepriekšējā gada attiecīgo periodu. Nodokļu ieņēmumu pieaugums skaidrojams ar tautsaimniecības atkopšanos pēc Covid-19 ierobežojumu mazināšanas. Nozīmīgākais pieaugums bijis ieņēmumos no pievienotās vērtības nodokļa (PVN), kas šogad deviņos mēnešos bijuši par 290,7 miljoniem eiro jeb 15,9% augstāki nekā pērn attiecīgajā periodā, kopumā iekasējot 2,12 miljardus eiro. PVN ieņēmumi lielāko pieaugumu uzrādījuši periodā no aprīļa līdz jūlijam, kas saistīts ar Covid-19 ierobežojumu mazināšanu, izmaksāto atbalstu iedzīvotājiem un arī privātā patēriņa palielināšanos. Augustā un septembrī PVN ieņēmumu pieauguma temps pret 2020. gadu ir bremsējies, lai gan joprojām PVN ieņēmumi 2020. gada attiecīgā mēneša līmeni pārsniedz par attiecīgi 11,8% un 6,9%. Atbilstoši Valsts ieņēmumu dienesta (VID) datiem lielāko daļu no PVN ieņēmumu pieauguma nodrošinājusi tirdzniecības nozare.

Sociālās apdrošināšanas iemaksas kopbudžetā pārskata periodā pieaugušas par 101 miljonu eiro jeb 4,8%, sasniedzot 2,2 miljardus eiro. VID dati liecina, ka lielāko pieaugumu nodrošina veselības aizsardzības nozare, strauji pieaugot atlīdzībai. Atbilstoši Centrālās statistikas pārvaldes datiem šajā nozarē strādājošajiem šā gada otrajā ceturksnī vidējais atalgojums bija par 39,1% augstāks nekā pērn attiecīgajā periodā. Sociālās apdrošināšanas iemaksas ievērojami pieauga arī informācijas un komunikācijas pakalpojumu un apstrādes rūpniecības nozarēs.

Ieņēmumi no akcīzes nodokļa kopbudžetā saņemti par 30,7 miljoniem eiro jeb 3,9% lielākā apmērā nekā pērn trijos ceturkšņos. Tostarp ieņēmumi no naftas produktiem bijuši par 18,3 miljoniem eiro jeb 4,4% augstāki nekā pērn, bet ieņēmumi no tabakas izstrādājumiem palielinājušies par 12,2 miljoniem eiro jeb 7,2%. Ieņēmumu pieaugumu no naftas produktiem noteica lielāks degvielas patēriņš (+3,5% astoņos mēnešos atbilstoši VID datiem), savukārt tabakas produktiem no šā gada 1. marta palielinātas akcīzes nodokļa likmes, tādējādi palielinot budžeta ieņēmumus no šo produktu aprites.

Nenodokļu ieņēmumos kopbudžetā saņemti 634,9 miljoni eiro, kas bija par 90,2 miljoniem eiro jeb 16,6% vairāk nekā pērn deviņos mēnešos.

Kopbudžetā 290,6 miljonus eiro veido maksājumi vienotajā nodokļu kontā, kas līdz pārskata perioda beigām nav tikuši sadalīti uz atbilstīgajiem nodokļiem, jo maksājumu saistības nav iestājušās. Šī ieņēmumu daļa, lai gan saņemta kopbudžeta ieņēmumos, uzskatāma par avansiem un nav atzīstama kā vispārējās valdības budžeta ieņēmumi līdz attiecīgai sasaistei ar nodokļu deklarācijām un sadalei. Savukārt ieņēmumi no ārvalstu finanšu palīdzības (ĀFP) sasniedza 1,16 miljardus eiro, kas bija par 106,4 miljoniem eiro jeb 10,1% vairāk nekā pērn kopbudžetā. ĀFP ieņēmumu pieaugums saistīts ar septembrī saņemto avansa maksājumu 237,4 miljonu eiro apmērā Eiropas Atveseļošanas un noturības mehānisma īstenošanai, ko Eiropas Komisija pērn apstiprināja cīņai ar Covid-19 seku mazināšanu Eiropas Savienības dalībvalstīs.

Pēc ekonomikas krituma 2020. gadā un šā gada pirmajā ceturksnī, jau sākot ar otro ceturksni ekonomiskā aktivitāte strauji

pieauga, pozitīvi ietekmējot arī nodokļu ieņēmumu pieaugumu. Ja salīdzinām nodokļu ieņēmumus šogad ar pirmspandēmijas periodu – 2019. gadu, kad ekonomika funkcionēja bez ierobežojumiem, tad redzam, ka šogad pa ceturkšņiem nodokļu ieņēmumu izmaiņas uzrāda augšupvērstu tendenci. Tā, šā gada pirmajā ceturksnī nodokļu ieņēmumi samazinājās – par 3,0% salīdzinājumā ar 2019. gada attiecīgo periodu, bet jau otrajā ceturksnī attiecīgi pieauga par 7,4% un par 12,7% trešajā ceturksnī.

Nodokļu ieņēmumu plāns kopbudžetā šā gada trijos ceturkšņos ir pildījies sekmīgi un virsplāna ieņēmumi sasnieguši 193,9 miljonus eiro jeb 2,8% virs plānotā. Jāatzīmē, ka ieņēmumi no PVN plānu pārsniedza par 121,4 miljoniem eiro jeb 6,1%, bet sociālās apdrošināšanas iemaksas kopbudžetā saņemtas 72,1 miljona eiro jeb 3,4% virs plānotā. Savukārt zemāki nekā plānots bijuši akcīzes nodokļa ieņēmumi – plāna neizpilde 13,3 miljoni eiro jeb 1,6%, kas saistīts ar zemākiem ieņēmumiem no alkoholiskajiem dzērieniem.

Augstāki nekā plānots šogad bijuši arī nenodokļu ieņēmumi. Tie plānoto apmēru valsts pamatbudžetā pārsniedza par 133,7 miljoniem eiro jeb 34,7%. Augstāku nekā plānots ieņēmumu līmeni noteica valsts kapitālsabiedrību maksājumi par dividendēm, tāpat arī Valsts kases eiroobligāciju papildu emisijas prēmijas ieņēmumi, ieņēmumi no konfiscētajiem noziedzīgi iegūtajiem līdzekļiem, kā arī augstāki ieņēmumi no Latvijai piešķirto emisijas kvotu izsolīšanas augstākas cenas dēļ.

Kopbudžeta izdevumu augsto līmeni šogad nosaka papildus apstiprinātā atbalsta Covid-19 seku mazināšanai izmaksa. Jāņem gan vērā, ka atbalsta izmaksas nozīmīgā apmērā tika veiktas līdz jūnijam, bet pēc tam to intensitāte ir mazinājusies un arī kopbudžeta izdevumu pieauguma temps ir bremsējies. Atbilstoši Valsts kases datiem līdz septembra beigām atbalsta izdevumi kopbudžetā šogad jau pārsniedza 1,5 miljardus eiro, kas ir par aptuveni 1,1 miljardu eiro vairāk salīdzinājumā ar pērn attiecīgajā periodā veiktajām izmaksām. Atbilstoši Finanšu ministrijas apkopotajai informācijai (tostarp par nodokļu termiņu pagarinājumiem, pašvaldību aizņēmumu limitu izmantošanu, finanšu institūcijas ALTUM programmu darbību u.c.) šogad apstiprinātā atbalsta apjoms līdz 24. oktobrim ir 3,3 miljardi eiro jeb 10,5% no IKP, ar novērtēto ietekmi uz vispārējās valdības budžeta deficītu 2,2 miljardu eiro jeb 6,9% no IKP apmērā.

Kopbudžetā lielākais pieaugums trijos ceturkšņos bijis sociāla rakstura izdevumos, kas auguši par 1,09 miljardiem eiro jeb 40,4% un veido 3,78 miljardus eiro. Izdevumu pieaugums ietver atbalstu šā gada pirmajā pusē iedzīvotājiem un komersantiem, 501 miljonu eiro izmaksājot uzņēmumiem grantu veidā apgrozāmo līdzekļu finansēšanai, 135,9 miljonus eiro dīkstāves pabalstiem un 21 miljonu eiro algu subsīdijām. Tāpat 187,6 miljoni eiro izmaksāti ģimenēm ar bērniem 500 eiro pabalstu veidā un 109,9 miljoni eiro senioriem un personām ar invaliditāti 200 eiro pabalstu veidā. Pensiju izdevumi palielinājušies par 129 miljoniem eiro jeb 7,4%, to palielinājumu noteica pensiju indeksācija pērn oktobrī.

Subsīdijas un dotācijas kopbudžetā trijos ceturkšņos veiktas 1,99 miljardu eiro apmērā, kas bija par 185,7 miljoniem eiro jeb 10,3% vairāk nekā pērn attiecīgajā periodā. To pieaugums saistīts ar augstākiem izdevumiem veselības nozarei, tostarp atlidzības celšanu mediķiem un citām ārstniecības personām. Nozīmīgs pieaugums kopbudžetā bijis arī atlidzības izdevumos, kas veikti 2,08 miljardu eiro apmērā un bija par 164,3 miljoniem eiro jeb 8,6% augstāki nekā pērn deviņos mēnešos. Aptuveni puse no pieauguma skaidrojama ar atlidzības izdevumu palielināšanos pašvaldībās, tāpat pieauguši izdevumi veselības un iekšlietu nozarēs.

Kopbudžetā pieauguši izdevumi precēm un pakalpojumiem kā arī kapitālie izdevumi. Preču un pakalpojumu izdevumos pērn Covid-19 ietekmē bija vērojams samazinājums, bet šogad tie trijos ceturkšņos palielinājušies par 33,8 miljoniem eiro jeb 3,4%, veidojot 1,03 miljardus eiro. Augstāki izdevumi nekā pērn bijuši Nacionālajos bruņotajos spēkos. Kapitālie izdevumi veikti 733,5 miljonu eiro apmērā un bija par 15,6 miljoniem eiro jeb 2,2% augstāki nekā pērn deviņos mēnešos. Izdevumu pieaugums saistīts ar papildus piešķirto līdzekļu ceļu infrastruktūras uzlabošanai izlietojumu.

Ņemot vērā labo sociālās apdrošināšanas iemaksu plāna izpildi, valsts speciālajā budžetā šogad deviņos mēnešos bija pārpalikums. Pārpalikums valsts speciālajā budžetā ir kopš aprīļa, kopumā deviņos mēnešos sasniedzot 30,6 miljonus eiro, kas ir par 12,3 miljoniem eiro vairāk nekā pērn attiecīgajā periodā. Bilance uzlabojusies, neskatoties uz valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu likmes samazināšanu par vienu procentpunktu no šā gada 1. janvāra.

Šogad valsts speciālajā budžetā samazinājušies izdevumi bezdarba pabalstiem, savukārt slimības pabalstiem pieauguši. Augstāku slimības pabalstu izdevumu apmēru nosaka arī slimības lapu apmaksa no valsts budžeta līdzekļiem Covid-19 gadījumos jau no pirmās slimošanas dienas. Kopumā izdevumi slimības pabalstiem bijuši par 48,8 miljoniem eiro jeb 27,3% augstāki nekā pērn

deviņos mēnešos un veido 227,2 miljonus eiro. Atbilstoši Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras (VSAA) datiem izdevumu pieaugums skaidrojams ar pieaugošo pabalstu saņēmēju skaitu, palielinoties vidēji no 36 tūkstošiem mēnesī pagājušajā gadā līdz 46,3 tūkstošiem mēnesī šogad, tādējādi pieaugot par 28,8%. Savukārt izdevumi bezdarbnieku pabalstiem samazinājušies par 28,9 miljoniem eiro jeb 23,8% un sasniedz 92,4 miljonus eiro. Pieaugot ekonomiskajai aktivitātei un pateicoties valsts atbalstam Covid-19 krīzē, samazinās bezdarbnieku pabalstu saņēmēju skaits, tāpat samazinājies arī pabalstu vidējais apmērs. Atbilstoši VSAA datiem šā gada deviņos mēnešos par 24,9% samazinājies pabalsta saņēmēju skaits, no 43,6 tūkstošiem vidēji mēnesī pērn uz 32,7 tūkstošiem vidēji mēnesī šogad, bet pabalsta vidējais apmērs attiecīgi samazinājies no 350 eiro mēnesī līdz 311 eiro jeb par 11,3%. Pabalsta vidējā apmēra samazinājums skaidrojams ar izmaiņām likumdošanā, kad bezdarbnieka pabalsta izmaksas ilgums tika saīsināts no deviņiem uz astoņiem mēnešiem.

Pašvaldību budžeta ieņēmumi par 26,5 miljoniem eiro jeb 1,3% nenasniedz 2020. gada deviņu mēnešu līmeni. Lielākais kritums vērojams iedzīvotāju ienākuma nodokļa (IIN) ieņēmumos, kas pašvaldību budžetā samazinājušies par 67,8 miljoniem eiro jeb 6,5% salīdzinājumā ar 2020. gadu. Pašvaldībām garantētais IIN apmērs deviņos mēnešos ir nodrošināts, jo kopumā IIN ieņēmumi atbilst plānotajam apjomam.

Šā gada deviņos mēnešos salīdzinājumā ar pērnā gada attiecīgo periodu pašvaldībās augstāki bijuši ieņēmumi no nekustamā īpašuma nodokļa, kas nomaksāti par 6,2 miljoniem eiro jeb 3,5% lielākā apmērā. Ņemot vērā augstākus ieņēmumus no zemes un nekustamā īpašumu pārdošanas, pašvaldību nenodokļu ieņēmumi kopumā palielinājušies par 22 miljoniem eiro jeb 44,7%. No valsts budžeta saņemto transfertu pieaugums galvenokārt saistāms ar novirzītajiem līdzekļiem pedagogu algu izmaksai.

Pašvaldību budžetā pārskata periodā, ņemot vērā izdevumu pieaugumu atlidzībai, par 63,1 miljonu eiro jeb 3,2% augstāki bijuši kopējie izdevumi. Tādējādi pašvaldību budžetā, lai gan bijis 21,5 miljonu eiro pārpalikums, tā apmērs bija par 89,6 miljoniem eiro zemāks nekā pērn deviņos mēnešos. Jāatzīmē, ka pašvaldību budžetā tradicionāli augstākie izdevumi vērojami decembrī, kad izdevumi strauji pieaug un kopumā šogad pašvaldību budžetā sagaidāms deficīts.

<https://www.fm.gov.lv/lv/jaunums/fm-devinos-menesos-kopbudzeta-deficita-limenis-augstaks-neka-pern>